

Local Festivals - the Visible and Invisible Benefits for Local Communities: an Empirical View

Kamelia Petkova

Institute of Philosophy and Sociology at BAS

Местните празници-видимите и невидими ползи за локалните общности: емпиричен поглед

Камелия Петкова

Институт по философия и социология при БАН

Author note:

Kamelia Petkova <https://orcid.org/0000-0002-3108-3887>

Kamelia Petkova is assistant professor at “Stratification, social inequalities and mobility” Department, Institute of Philosophy and Sociology, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia.

She has no known conflict of interest to disclose.

Correspondence, concerning this article should be addressed to Kamelia Petkova, Sofia 1000, 4 Serdika str., Institute of Philosophy and Sociology. Email: kamelia.petkova@gmail.com

Бележки за автора:

Камелия Петкова <https://orcid.org/0000-0002-3108-3887>

Камелия Петкова е гл.ас. д-р. в секция „Стратификация, социални неравенства и мобилност” на Института по философия и социология при БАН, София.

Няма конфликт на интереси.

Кореспонденцията, свързана с тази статия да бъде адресирана до Камелия Петкова, София 1000, ул. „Сердика” No 4, ИФС. Email: kamelia.petkova@gmail.com

Abstract

The article presents the results of in-depth interviews and focus group discussions held in Sadovo, Elin Pelin, Gabrovo, Bolyartsi, Novi Han and Pozharevo within a project “Local festivals: A resource of local communities for coping with crises”, funded by National Science Fund – Ministry of Education and Science of Republic of Bulgaria (KP-06-H45/5 from 30.11.2020). The aim of the text is, based on the main essential features and characteristics of local festivals, to prove and derive empirically the importance of “visible” and “invisible” benefits of these events for the preservation of local communities. The various points of view of representatives of local authorities, organizers of local festivals, and representatives of the Roma ethnic community will be presented without claiming to be exhaustive. Numerous studies are available in the literature, focusing on the benefits of holding these events and the various effects they produce on the cultural, social and economic life of local communities. Local festivals in the Bulgarian context, regardless of their thematic focus, in most cases combine the festivities of traditional society, combined with new forms of collective gatherings. In most cases, these events can also be seen as part of the process of building local identities, which draw their resources from what is imagined, reconstructed and argued as local heritage.

Keywords: local communities, local festivals, benefits, local actors

Резюме

В статията се представят резултати от дълбочинни интервюта и фокус групови дискусии проведени в гр. Садово, гр. Елин Пелин, гр. Габрово, с. Болярци, с. Нови хан и с. Пожарево в рамките на проект „Местните празници: ресурс на локалните общности за справяне с кризи“, финансиран от ФНИ на МОН (КП-06-Н45/5 от 30.11.2020). Основната цел е на базата на същностните черти и характеристики на местните празници да се докаже и изведе по емпиричен път значението на „видимите“ и „невидими“ ползи от тези събития за съхранението на локалните общности. Без претенции за изчерпателност са представени различните гледни точки на представители на местна власт, на организатори на местни празници и на представители на ромската етническа общност. В специализираната литература са налични множество изследвания, фокусирани върху ползите от провеждането на тези събития и различните ефекти, които оказват върху културния, социалния и икономическия живот на локалните общности. Местните празници, независимо от своята тематична насоченост в повечето случаи

съчетават празничността на традиционното общество, комбинирана с нови форми на колективни събирания. Тези събития могат да бъдат разглеждани и като част от процесите на изграждане на локални идентичности, които черпят ресурсите си от това, което се привижда, реконструира и аргументира като локално наследство.

Ключови думи: локални общности, фестивали, местни празници, ползи, местни актьори

ARTICLE INFO:
Original Article
Received: 19, 02. 2022
Revised: 05, 03. 2022
Accepted: 19, 03.2022

**Местните празници-видимите и невидими ползи за локалните общности:
емпиричен поглед**

През последните години, местните празници придобиват все по-голяма актуалност от гледна точка на енергията и ползите, които носят в себе си за съхранението и развитието на локалните общности. В специализираната литература са налични множество изследвания, фокусирани върху същността и тяхното въздействие върху културния, социалния и икономическия живот на общността. По своята същност, местните празници могат да бъдат разглеждани като краткосрочни, тематични и традиционни събития, които възраждат туристическата привлекателност на дадено населено място или територия с потенциални посетители“ (Saatci. & Onsekiz, 2020). По думите на Любомир Кутин „те са вътрешно противоречив феномен, тъй като от една страна, стоят древните традиции и обичаи. Чрез тях се актуализира нацията, осмислена чрез вечно случващо се настояще. От друга страна, са дейности, които живеят собствен живот, различен от останалите празнични ритуали. Точно това прави изследването на местните празници особено интересно. Те съдържат в себе си както общовалидността и достъпността на модерните ценности и идеи, така и интимността от преживяването на автентични художествени събития на общност от посветени” (Kutin, 2018, p.2).

Имайки предвид тяхната природа, следва да подчертаем една важна тяхна специфика, свързана с това, че тези празници от една страна могат да бъдат разглеждани като събития, обвързани с древните традиции и обичаи на конкретната общност в даденото населено място, а от друга чрез тях се поддържат и укрепват взаимоотношенията между членовете на общността, правейки ги по единни и задружни в съвременния глобален свят. По думите на Жан-Жак Русо, местните празници оказват съществено въздействие върху локалната общност, тъй като спомагат за укрепването на равенството и солидарността между членовете ѝ (Rousseau, 1893). За работно определение на „локални“ общности приемаме дефиницията „форма на съвместен живот на съвкупност от индивиди, намиращи се помежду си в изградена мрежа от социални отношения, като членовете ѝ извършват социално-значими дейности в рамките на определена, ясно фиксирана територия“ (Keliyan, 2010, p.42-43). Структуроопределящият признак по отношение на локалната общност е общата за членовете ѝ територия, като от значение са не толкова физическите и географските ѝ

характеристики, а природата и качеството на социалните отношения, които я характеризират (Keliyan, 2010, p. 42-43).

Дефинирайки ги като „празненства на феста за обществеността“, в повечето случаи, местните празници биват разглеждани от редица изследователи като поредица от представления или дейности, които се организират периодично или еднократно, имат ясно определена тема и специфично значение за изкуството, културата, науката, икономическа дейност, продукт, период, който е посочен с определена програма, където са упоменати броят на участниците и други параметри на празника (Getz, 2007). Изданието “Европейските фестивали”, посветено на 50-годишнината от създаването на Европейската фестивална асоциация ги определя като празнични събития, обединена програма от художествени изпълнения, която надхвърля качествата на всекидневното програмиране, за да постигне ниво на изключителна празничност на определено място. Следователно, местните празници притежават привлекателност и собствена енергия, която ги отличава от други подобни събития/инициативи.

Връщайки се назад в историята, произходът на думата „празник“ датира от латинския „festum“, което означава „общо забавление, фиеста, карнавал“ (Saatci & Onsekiz, 2020). По същество местните празници произтичат от необходимостта или желанието да се отпразнува уникалната идентичност или талант на обществото (Bennett & Woodward, 2014).

Тяхната уникална привлекателност се дължи на факта, че те не са включени в общия обикновен живот, а са част от някои негови специални периоди. Атмосферата, която се създава по време на тяхното протичане, зоните за празнуване, както и особеностите на забавленията се третират като необичайни събития, различни от ежедневиия живот (Saatci & Onsekiz, 2020). В този смисъл, тези събития могат да бъдат разглеждани от една страна като религиозни тържества, които са изключителни културни и антропологични специални традиции, а от друга, в по-модерна перспектива като тематични публични тържества (Getz, 2007). В антроположките изследвания местните празници са изучавани предимно в техния контекст на ритуализирани краткосрочни събития, в които членовете на една общност празнуват различни социални, религиозни, етнически, национални, езикови или исторически връзки (Falassi, 1987). Селските и градските празници, съборите, карнавалите и панаирите могат да бъдат определени като традиционни форми на групови прояви, в които социалната

включеност е водеща. Всяко едно от изброените колективни събития и чествания се базира на споделени общи ценности, културни практики и митологии. Във и чрез тях се „изиграва“ светогледът на едни относително локализирани общности (Stoilova, 2020).

Както бе посочено по-горе, характерна и същностна черта е тяхната уникалност, която ги прави “разпознаваеми” събития, придобиващи популярност както сред местната общност, а така също и извън пределите на територията на която се провеждат (Adema, 2016). Резултатите от проведените дълбочинни интервюта с представители на местна власт, с организатори и с представители на ромската етническа общност потвърждават казаното по-горе. На въпроса: „С какво празникът най-много привлича и впечатлява гостите (както българи, така и чужденци)? Връщат ли се отново, за да посетят селището, за да се включат в честванията през следващи години?“, получаваме разнообразна палитра от отговори:

„С това, че е нехарактерно събитие. Ние нямаме друг карнавал, който да е толкова голям, значим и съсредоточен върху политическата сатира. Просто няма друг местен празник“ (мнение на представител на местната власт в гр. Габрово, община Габрово);

„За мен правенето на лютеница е уникално социално събитие, което позволява на хората да общуват, да се освободят от проблемите си, да се посмеят, да обменят мисли, дори да разрешат техни лични проблеми. Това е уникалното, докато работиш и се забавляваш“ (мнение на представител на местната власт в с. Пожарево, община Божурище);

„Този празник е уникален точно със своята автентичност, с богатството, което показва на шопския фолклор. С богатата програма, защото просто едно е наслада на зрителя, едно е удоволствие на участника, младите хора се докосват до живината на нашите дълбоки традиции. Празник, който всеки за себе си може да намери нещо в рамките на тази седмица“ (мнение на представител на местната власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин);

„С неговата уникалност, с музиката си, с красотата на своята музика, може би с това“ (мнение на представител на местната власт в с. Болярци, община Садово);

„Точно със своята автентичност, с богатството, което показва на шопския фолклор. И може би с богатата програма, връщането към традициите“ (мнение на представител на местната власт в гр. Садово, община Садово);

„Първо заради богатата програма, второ заради организацията, заради цялото настроение, емоция, атмосфера, особено в трудни моменти на изолация. Хората имат нужда от този празник. Вчера имах доста запитвания във фейсбук страницата от хора, които не са от Берковица и питат дали ще отменим и тази година празника, защото ние искаме да дойдем. Така пишат. Хотелите в града са пълни. Хората независимо от кризата, от пандемията имат нужда от такива празници. Имат нужда да се върнат към нормалността на живота. Защото в българина това си е заложено- да се весели, да се върне буквално към живота. За миг забравя ежедневието. Аз виждам с социалните мрежи негативни коментари. Като цяло мисля, че да има празник е много добре, той носи някакъв позитивизъм. Празникът ни се посещава и от чужденци. Едно момиче тук от града има гости от Южна Африка и снощи на купона под звездите и на прожекцията на филма Кино в Белград и те бяха там и много се забавляваха. По време на Ди Джей партито те танцуваха на всички хора. На партито вече знаеха право хоро и емблематичното за берковци Чичово хоро, които всеки жител тук го знае“ (мнение на представител на местната власт в гр. Берковица, община Берковица).

Базирайки се на техните същностни характеристики, местните празници генерират редица ползи за локалните общности. В най-общ план тези ползи условно могат да бъдат типологизирани като „видими“ и „невидими“. Това разграничение може да се счита за методически инструмент, позволяващ да се разбере не само ефекта, но значимостта на тези събития за съхраненото на дадена локална общност в рамките на определена територия.

„Видимите“ ползи за локалните общности

Към категорията „видими“ се отнасят онези ползи, които позволяват на даден изследовател да измери напредъка в социално-икономическото развитие, популярността на дадено място, територия, където се провежда празника или да отчете промяна в развитието на дадена локална общност, в следствие провеждането на това събитие за определен период от време. Най-често към „видимите“ ползи, можем да отнесем онези с икономически и културен характер.

Икономическата значимост на тези общностни събития се отнася до потреблението, стимулирано от събитието. В повечето случаи, местните празници имат икономически успех и генерират икономически ползи, тъй като правят възможно продажбата и размяната на местни стоки и услуги, изисквани от тълпата от потребители,

привлечени от събитието. (вж. снимка 1). От друга страна, тези събития оказват редица въздействия върху локалната общност като: създаване на работни места, увеличаване на предлагането на работна ръка, повишаване на жизнения стандарт, респективно намаляване на бедността и изостаналостта, повишаване на популярността и осведомеността за района.

Снимка 1

Подготовката на щанд за храна по време на „БДМ ФЕСТ - Северозападен фестивал на духовата музика 2021“ Берковица

Снимка 2

Икономически ползи за местния бизнес в гр. Берковица по време на „БДМ ФЕСТ - Северозападен фестивал на духовата музика 2021“

Икономическите измерения на ползите от провеждането на местните празници могат да се разглеждат и като важни елементи в областта на туризма и като фактор за изграждането на регионални стратегии за развитие (Wood, 2006). Според Гетц основна полза на местните празници в туризма, е че привличат туристи и много външни посетители и допринасят за развитие на регионалния маркетинг като съживяват центровете за туристическа атракция (Getz, 2007) (вж. снимка 2).

От друга страна туристите, свързвайки местния празник с името на региона, рекламират марката на туристическите дестинации. По своята същност местния туризъм, може да бъде разглеждан като вид туризъм, който допринася за туристическото развитие на града чрез развитието и използването на уникални местни културни ценности. за региона от различни аспекти извън икономическите измерения.

Налични изследвания по темата дават основание да се твърди, че местните празници могат да бъдат разглеждани и като ресурс за преодоляване на бедността от гледна точка на това, че те стимулират потреблението на местни стоки и услуги и способстват за повишаване на благосъстоянието на местните жители, в лицето на търговци, занаятчии и др. Данните от проведените фокус групови дискусии и проведените дълбочинни интервюта потвърждават казаното по-горе:

„Определено местния празник създава възможност на местните бизнесмени да припечелят малко повече. В Садово празника се провежда в продължение на два дни, през които в града има много посетители, които харчат пари за развлечения, за храна, за закупуване на различни продукти, произведени от фъстък. Всичко това носи доходи и популяризират местното производство. Това от своя страна способства все повече местни жители, вкл. и роми да проявяват желание да се занимават с производство на фъстъци. Все повече роми наемат земи и произвеждат фъстък, което е много важно от гледна точка на тяхното препитание и възможност да получават доходи от трудова дейност“ (мнение на експерт в община Садово);

„Печели целия град, откъдето и да го погледнете. И като популярност, и като нещо, което се случва само в Габрово, което е запазена марка за града, вече тези неща, за които говорим, за хотели, за ресторанти, в сферата на услугите, но те не са чак толкова важни, колкото това, че човек получава друг тип удовлетвореност, идвайки тук в този ден“ (мнение на организатор на местен празник в гр. Габрово, община Габрово);

„Този фестивал повиши интереса на редица посетители към община Садово“. Преди това, не бяхме известни, но сега има присъствие на много гости, които идват тук и си купуват от различните фъстъчени продукти, които местните произвеждат“ (мнение на представители на местна власт в гр. Садово, община Садово).

Според доклад на Световна банка, озаглавен „Бедността и публичните тържества в селските райони на Индия“, публично наблюдаваните тържества и празници са значими, тъй като осигуряват пространство за поддържане на социална репутация и

могат да служат като арени за състезания за повишаване на статуса. Първата роля е от съществено значение за социалните взаимоотношения и справянето с бедността, докато втората е корелат на мобилността, който може да стане по-разпространена с нарастването на доходите. Политиките за развитие, които дават привилегия на индивида пред колективните действия, намаляват стимулите за първите, като същевременно ги увеличават за вторите, като по този начин намаляват социалното сближаване, увеличавайки видимото потребление. Следователно празненствата могат да се разглеждат като механизми, при които ритуалният, социалният и икономическият статус се демонстрират, преименуват и често се подобряват (Rao, 2016).

Освен икономическите, културните ползи също могат да бъдат причислени към онези с „видим“ характер. Според Куутма местните празници, следва да бъдат разглеждани като художествени тържества и места за срещи на културния и социален елит с нарастваща привлекателност за локалните общности (Kuutma, 1998). Тези събития са места за колективен опит, предоставящи възможност за културна изява на местни самодейни творци, артисти, както и на изява на представители с различни възрастови и социално-групови характеристики в рамките на дадена локална общност.

Есмън в статията си озаглавена „Фестивали, промяна и единство: празникът на етническата идентичност сред каджуните в Луизиана“, акцентира върху това, че местните празници до голяма степен са продукт на последните десетилетия, като отразяват променящите се приоритети и вътрешните конфликти на групата. В същото време те предоставят възможности за ритуализирано честване на единството, на общото наследство споделено от всички членове, независимо от тяхната расова, религиозна и етническа принадлежност. В подкрепа на казаното са и някои мнения на представители на местната власт от община Елин Пелин и община Берковица:

„Този празник е една наслада на зрителя, едно е удоволствие на участника, младите хора се докосват до живината на нашите дълбоки традиции. Празник, който всеки за себе си може да намери нещо в рамките на тази седмица” (мнение на представител на местната власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин);

„Интересът към този празник е много по-голям. Ако трябва да направя съпоставка в годините назад много по-обострен от колкото е през годините, което е много радващо, не само учудващо. Тази година имаме различни културни изяви на различни лица от различни възрастови групи- от най-младите до най-старите. По време

на празника младите хора бяха толкова инициативни.....Може би самото тяхно участие в тези любителски клубове, може това да е някакъв стимул или създава по-различно виждане и мотивация. Мога да кажа с гордост да заявя, че тяхното мислене и виждане се променя и най-вече желанието им за участие и за помощ“ (мнение на представител на местната власт в гр. Берковица, община Берковица).

Във време, когато някои социални групи и общности имат ограничени възможности да утвърдят своята култура, идентичност и единство, тези празници им осигуряват „видим“ начин да го направят. В духа на казаното по-горе, Адема определя местните празници като места за непрекъснат диалог и преговори в рамките на общностите, тъй като индивиди, както и групи от хора се опитват да дефинират смислени концепции за идентичност и принадлежност заедно с понятията за изключване (Adema, 2016). Тези събития също така дават възможност за обогатяване на културния живот там, където се провеждат, осигурявайки по-широк достъп на представителите на различни етнически общности до култура и изява. За някои етнически малцинства остава трудно да изразят своята култура на произход в ежедневието, поради което тяхното участие по време на тези местни празници е едновременно изключително и ценно. Следователно тези събития дават възможност и на различните етнически общности да запазят своята култура и да осигурят нейното продължаване от едно поколение на друго, като в същото време облекчават стреса (Baider & Kaplan, 1994). В подкрепа на казаното по-горе са и споделените мнения по време на проведените фокус-групови дискусии с представители на ромската етническа общност от с. Болярци, община Садово и представители на местна власт в с. Нови хан, община Елин Пелин:

„Ромските деца участват по време на двудневния празник на селото, като са включени в програмата с танци и песни. Тук ние нямаме български деца в училището. Всички са роми. Българите ги пращат да учат в Асеновград, не тук. Има ансамбъл по време на празника и се пеят песни от учениците. По време на този празник тези деца са щастливи, че могат да покажат какво могат. Те са доволни, че могат да се докажат пред останалите. Техните родители придобиват също така и самочувствие, че тяхното дете участва в програмата на селищния празник“ (мнение на жител на с. Болярци, община Садово);

„Участват местни самодейни състави. Имаме и детски и по-възрастни състави. Имаме женска възрастна фолклорна група. Тя е създадена 1955 г. от тогава не е

прекъсвала, сега в момента ще трябва да преустановят работа, тъй като остаряха вече жените, търсим си нови таланти, които да научат известната новоханска песен, която много се харесва в Копривщица на фестивала на народното творчество. Имаме и танцьори - голяма група. Имаме и детска група, детска вокална група и те активно се включват в програмата на местния празник“ (мнение на представител на местната власт в с. Нови хан, община Елин Пелин).

Често пъти местните празници, могат да бъдат разглеждани и като продукт на предприемчивостта и активността на местните власти. С тяхна помощ по време на тези събития се предоставят възможности за изграждането на мрежи на сътрудничество, като се генерира и стимулира гражданската ангажираност от страна на локалните общности, в името на дадена кауза, която може да бъде и с благотворителен характер. Пример за една такава активност е благотворителната инициатива, организирана по време на местния селищен празник за събиране на средства в помощ на болно дете, живущо в населеното място:

„Имаме едно слънчево момче, но страда от детска церебрална парализа и семейството не може да се справи с лечението и рехабилитацията му. Искахме да им помогнем, като направихме една скара на центъра и да насочим потока от гости към тази скара. В последствие свързахме се с един склад за разпространение на безалкохолни и алкохолни напитки „Бонико“ се казва. Те ни свързаха с Каменица и ни представиха 200 маси с пейки, хладилни витрини и от цялата тази организация успяхме да съберем 10 000 лв. Тези средства са му достатъчни, за да му покрием рехабилитацията му до края на месец март“ (мнение на представител на местната власт в с. Нови хан, община Елин Пелин).

Друга „видима“ полза от провеждането на местните празници за локалната общност е способността им да възраждат и съхраняват местните обичаи и традиции. В повечето случаи, за да се случи това събитие на дадено място е необходим процес по аргументиране на връзката между конкретната територия и заявените традиции. Това най-често е възможно и чрез наследството, което се репрезентира в и чрез местния празник. В изследването на Анди Праг на тема: „Дискурсите на локалността“, той стига до извода, че локалността е социално конструирана, като това разбиране трябва да се отнася и за значенията, които се дават на дадено пространство (Pratt, 1991, p. 259). В този смисъл, селищата или територията на която се провеждат тези събития могат да

бъдат разглеждани като конструирани локалности, които се изграждат чрез празничността. Това се случва чрез обвързването между географско и културно пространство, традиционни знания и историческа памет, в аргументациите защо населението на дадена територия избира конкретен продукт като характерен за локалната култура. (Stoilova, 2020). На базата на това преплитане между култура, история, природа и традиции стъпва обосновката за „присвояването“ на даден местен продукт като специфичен за определена група, живееща на конкретна географска територия или селищна структура (Stoilova, 2020).

Като проява на съвременната културна активност, местните празници имат енергията да преоформят и пресъздават традициите и обичаите на локалните общности, населяващи дадена територия. Всички лица, с които разговаряхме по време на проведените дълбочинни интервюта и фокус-групови дискусии се обединиха около посочената по-горе констатация. Ето и някои конкретни мнения:

„По време на този празник, хората се връщат към традицията. Прави се едно традиционно типично за пожаревци ястие: „паривок на баба Вела“. Това са последните чушки преди сланата, които са уродливи такива, расли-недорасли и са се изкривили. От тия чушки пожаревеца, понеже е шоп и не е имал много време да готви, а да работи и се нацепват чушките заедно със семките, слага лук и го запържва и се нарича пърженица от павирок. Идеята е тези чушки да се употребят, а не да се изхвърлят. И това е уникалното на този наш фестивал завършваме с тази пърженица от павирок. Този фестивал поддържа една семейна традиция, каквато е правенето на лютеница. Трябва и в бъдеще да продължим, за да можем да научим нашите деца на това, че трудът е нещо полезно и забавно нещо. Той не е бремене“ (мнение на организатор на местен празник в с. Пожарево, община Божурище);

„Аз ви казах, нашия празник се организира още от 1970 г. по инициатива на културния деец Благой Стратев, режисьор, местен, шоп, съответно идея, която той поднася на тогавашния кмет Стоян Александров, прието е радушно от местното ръководство и до този момент 2021 няма година, в която изданията на шопските празници да бъдат прекъсвани. Това е традиция която продължава през вековете и е традиция, която ще продължим да осъществяваме. Основната движеща сила е Общината с помощта на читалища и местните клубове. Особено след 2015/2016 година трябва да го отбележа мотото на този шопски празник е „Завръщане на традициите“ – такива

каквито са били, имаше леко осъвременяване, попфолк, но след 2016 г. категорично се завърнахме към традициите с участието на абсолютно всички фолклорни състави, които са определено с акцента на живия фолклор“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин);

„Да категорично и докато очите ми гледат ще се опитвам по всякакъв начин да се предава опита, просто защото това е нашата живинка, нашите традиции а ние сме длъжни да бъдем продължители. Защото трябва да помним, миналото, да градим бъдещето и да пазим нашите традиции. Без традиции трябва да бъдем скотове, няма живата сила, която ние трябва да черпим. Това е нашия живот“ (мнение на представител на местна власт в гр. Берковица, община Берковица).

От културологична гледна точка, тези празници са идентични с играта, доколкото са рамкирани от ясно определени правила и програма на провеждане. Тук идва и ролята на организаторите, които да съумеят да организират по такъв начин празника, така че той да стане популярно събитие, привличащо гости и посетители както от близките населени места, а така също и от чужбина. Оказва се, че съставянето на програмата не е проста задача, въпреки че на пръв поглед така изглежда:

„Празникът с годините се променя предимно с програмата. Тя става все по-богата. Понеже празника на Берковица е свързан с Рождеството на Св. Богородица, винаги празника започва с обслужването на една литургия в църквата „Рождество Богородично“, прави се курбан за здраве за жителите и гостите на града. Това е традиция, раздава се курбан за здраве. Програмата не е традиция. Тя зависи от финансовото състояние на общината. В настоящата програма ще участват много танцови състави от Берковица. Наблягаме на автентичните песни и танци от нашия край. Нашата роля е основна и водеща. Тук се прави програмата, финансирането също е от Общината. Партнираме си активно и има диалог с местни НПО, Читалище, бизнеса“ (мнение на представител на местна власт в гр. Берковица, община Берковица).

„Невидимите“ ползи за локалните общности

За разлика от „видимите“, „невидимите“ ползи са онези, благодарение на които се запазва целостта на локалната общност. Те са невидимите, вътрешни връзки между членовете на дадена общност, които я съхраняват като такава през годините, а дори и през вековете. Бидейки участници или наблюдатели на местния празник, тези събития способстват за изграждането на общностната идентичност, предоставяйки възможност

за изграждане на определен тип социални взаимоотношения както между членовете на общността, така и между общността и външни зрители и/или участници.

Обикновено, „невидимите“ ползи намират израз в ефектите, които тези празници оказват върху местното население. Ефекти, които не винаги могат да бъдат измерени с „просто око“. В повечето случаи те оказват позитивно въздействие върху локалните общности под различни форми като:

Насърчаване на гордостта на общността

Планирането и провеждането на тези събития предполага участието на много членове на локалната общност, което дава редица социални придобивки. Местните празници насърчават гордостта на общността, като се празнуват неща, които правят конкретната територия специална и значима. Типичен пример в това отношение е „Фестивала на фъстъка“, който се организира всяка година в община Садово. Според мнението на различни представители на местната власт, участвали в организираните по проекта дълбочинни интервюта, местните празници способстват за насърчаване на гордостта на локалните общности. Чрез енергията си, те правят общността по-единна и задружна, особено в периоди на изолация и отчуждение:

„Фестивалът на фъстъка ни прави известни. Много хора от Садово, вкл. и роми започнаха да участват с метни продукти от фъстък. Садово стана популярна дестинация по време на този празник, защото много хора от различни населени места идват тук само и само да си купят от прочутите ни фъстъци и фъстъчено масло. Определено станахме популярни“ (мнение на представител на местна власт в гр. Садово, община Садово);

„Аз си мисля, че въпреки проблемите, които си имаме тук, едно такова събитие, което се организира пак ни сформира като общност и може да ни помогне да решим някой проблем. Факта, че се събираме на едно място дава такава възможност. Човек и в добро и в лошо трябва да има съмишленици“ (мнение на представител на местна власт в с. Нови хан, община Елин Пелин);

„Чрез организирането на този празник се изгражда доверие между местните жители. Като се замисля, не само доверие, по скоро примесена гордост, умиление и гордост,.. това че още продължаваме пазители и продължители. Родовите срещи на Църквето е много вълнуващо“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин).

Укрепване на отношенията вътре в локалната общност

Голяма част от изграждането на взаимоотношения се случват във фазата на планиране на местния празник. Тук се „изковават“ връзките между публичните и частните организации, местните жители и всички заинтересовани страни. Връзките са „лепилото“, което държи общностите заедно, без тях общността застоява и качеството на живот намалява. Редица изследователи наричат това лепило социален капитал, така че погледнато през този обектив - спонсорството на местния празник увеличава социалния капитал. Предвид това, че по време на провеждането им се предлагат различни форми на общуване между членовете на общността това може да способства от своя страна и за разчупване на отчуждението и да се провокира чувство за близост между непознати, в хода на самия празник (вж. снимка 3).

Снимка 3

Заедно на хорото в гр. Берковица, „БДМ ФЕСТ - Северозападен фестивал на духовата музика 2021“

Сходни твърдения са изказани и в проведените интервюта и фокус-групови дискусии с представители на местна власт в община Садово, с. Нови хан и с. Пожарево:

„По време на празника на община Садово, няма разделение между роми и българи. Всички заедно празнуват, пият бира, играят на хорото. Празникът сплотява местните хора и ги кара да забравят, че имат различен цвят на кожата“ (мнение на представител на местна власт в гр. Садово, община Садово);

„Гостите идват защото искат да се повеселят и посмеят в това трудно ежедневие. Нашето селце е малко и преобладават възрастните хора. Повечето гости са близки и приятели на жителите на село. Те идват, за да бъдат заедно, да се видят и споделят мига

с близките си“ (мнение на представител на местна власт в с. Нови хан, община Елин Пелин);

„Местните хора бяха забравили какво значи да се социализираш. В едно малко село всеки се затваря в къщи пред телевизора. Хората се отчуждават и бяха забравили какво е да се съберат по някаква причина и нещо да правят заедно, за се поскарат. Примерно бабите дойдат, пък се поскарат за рецептата. И тамън този празник започна да бъде чакан от населението и общността“ (мнение на представител на местна власт в с. Пожарево, община Божурище).

Изграждат чувство на социално сближаване в рамките на общността

Местните празници могат да служат за изграждане на социално сближаване чрез засилване на връзките в рамките на общността (вж. снимка 4 и снимка 5).

Снимка 4

Правенето на лютеница по време на Лютеницотерапия в с. Пожарево

Снимка 5

Правенето на лютеница и младите хора по време на Лютеницотерапия в с. Пожарево

Освен това, тези събития осигуряват и социална арена за обществено наблюдаеми действия, в рамките на която членовете на общността могат да демонстрират своя ангажимент, отговорност и да се състезават за статут с другите. Арена, където всеки може да види поведението на всички останали, да генерира „общо знание“ и са помогне за решаването на конкретни проблеми характерни за населеното място. В този смисъл местните празници спомагат за изграждането на капацитет за колективно действие. Ето и едно конкретно мнение:

„По време на празника има жива връзка между участник и зрител. Има го вълнението, очите, сълзите, защото се е стига и до там местните да плачат на конкретни изпълнения“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин).

Спомагат за преодоляване на предрасъдъци, и стигматизация спрямо определени групи лица

В редица случаи, местните празници способстват и за преодоляване на предрасъдъци и случаи на стигматизация спрямо определени групи лица. Възможността да се изявиш, поставяйки „маската“ на своето лице, дава възможност на много лица, които поради една или друга причина са отхвърлени от локалната общност да бъдат „себе си“, да се забавляват редом с останалите, без да изпитват чувства като притеснение и неудобство:

„Най-вероятно да, има хора, които... всъщност веднъж участваш ли в това нещо, минеш ли по трасето, ти ставаш трайно привързан към карнавала, защото осъзнаваш, че той ти дава свобода. Зад маската можеш да направиш всичко, разбира се, в рамките на позволеното. Зад маската ти си свободен, падат ти задръжките до някаква степен. Тези два-три часа са време, в което хората наистина се забавляват, защото вие знаете, че хората са различни. Има хора, които се притесняват да изразят себе си съвсем директно, но, слагайки маската, до известна степен притеснението им пада“ (мнение на представител на местна власт в гр. Габрово, община Габрово).

Спомагат за преодоляване на социалното отчуждение, страх, изолация, поражда надежда

Резултатите от проведените дълбочинни интервюта с представители на местната власт и с организатори позволиха да бъде идентифицирани и други „невидими“ ползи за

локалните общности. Местните празници по своята същност са жизнеутвърждаващи. Те укрепват местната солидарност и в този смисъл са антипод на страха и социалната изолация, пораждайки надежда за едно по-добро бъдеще, особено в периоди на кризи като пандемията от Ковид 2019:

„Хората със сигурност през последните две години се отчуждиха и изолираха. Те спряха да общуват с хора и виждам, че по тези празници те са изключително усмихнати и дружелюбни. Те си говорят и имат жажда да се срещнат един с друг, да обменят мисли, което е позитивно. Хората са жадни за тази емоция“ (мнение на представител на местна власт в с. Нови хан, община Елин Пелин);

„Селото е малко, жителите са малко, предимно възрастни хора. Този фестивал, да помага на местните да преодолеят отчуждението, самотата, изолацията, в която са изпаднали особено при Ковид кризата. За кураж и надежда не може да се говори, по-скоро дава им възможност да си поговорят, да се посмеят и повеселят, като си припомнят спомени, интересни случки от миналото“ (мнение на представител на местна власт в с. Пожарево, община Божурище).

„Дори и с настроението, дори и с това, че ще излязат извън рамката на вкъщи, на страха, не всеки разбира се, но по-голямата част. Един акцент с едно настроение е много по-различно от информацията, която ти се стоварва от телевизора и ти създава страха. Колкото да е полезна тази информация. Това нещо създаде сериозна психоза у хората, която не е много благоприятна при по-лабилни хора, което отключи и съвсем други заболявания, непознати за тях. Но силна е нашата душевност и природа, няма да се предадем и да се оставим“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин);

„Подкрепям напълно организирането на този местен празник в бъдеще. Във времена, в които все повече се отчуждаваме, мисля, че трябва да има един или два дни, в които всички заедно да празнуват и да се чувстват като общност“ (мнение на представител на местна власт в гр. Берковица, община Берковица).

Споменатите по-горе ползи от провеждането на местните празници за локалните общности са идентифицирани и в проведеното през 2017 г. емпирично социологическо изследване, чиито данни са публикувани в доклад на тема: „Иновативните фестивали-за хората, икономиката и умните градове“. Според отчетените данни, основните ползи

за обществото от провеждането на тези събития могат да бъдат систематизирани както следва:

- Възможност за достъп (в някои случаи- безплатен) до многообразие на различни форми на изкуството;
- Развитие на културния вкус на общността;
- Създаване на нови общности;
- Межкултурен обмен;
- Представяне на селектирана продукция от най-новите продукции на съвременната изпълнителска сцена – развитие на интереса към съвременното изкуство, предоставяне на възможност за посещение на чуждестранни продукции, които никога не са представяни в страната.
- Развитие на образователна дейност в сферата на изпълнителските изкуства и културния мениджмънт с участието на чуждестранни експерти – възможности за пряко участие в международни процеси и повишаване на личностни качества и компетенции;
- Образова публики в новите форми на изпълнителските изкуства.
- Повишава компетентостите на артисти и теоретици (Fondacia MOJE BG, 2017).

Данните от цитираното по-горе проучване сочат, че според по-голяма част от участвалите в анкетата организатори на фестивали/местни празници, наличието на безплатни събития в програмите се определя като една възможност за осигуряване на равен достъп на социално слаби до тези събития (Fondacia MOJE BG, 2017). Независимо от това, резултатите отчетоха наличие на дефицити от гледна точка на прилагането на конкретни стратегии за включване на маргинализирани и социално слаби лица с увреждания в тези събития (Fondacia MOJE BG, 2017). Включването на различни уязвими групи по време на културните фестивали изисква планиране на всяко ниво от организацията на празника – както по време на неговото провеждане, така и преди това в процеса на промотиране на събитието и изграждането на неговия имидж като пространство, което приветства и е достъпно за „всички“.

Заклучение

Извършения теоретичен преглед на литературата, както и събраните до момента емпирични резултати от различни по характер количествени и качествени изследвания,

позволяват да бъде направено обобщението, че местните празници в България, за да бъдат популярни и да привличат все повече публика следва да съвместяват едновременно два основни компонента: традиции и иновации. Независимо от различната си тематична насоченост, в повечето случаи тези събития генерират редица ползи за локалните общности, част от които са видими, а други не с просто око, в зависимост от това доколко могат да бъдат измерени и остойностени. Местните празници притежават привлекателност, уникалност и собствена енергия, благодарение на която от една страна се повишава популярността на района, а от друга се съхранява локалната общност като такава. В преобладаваща част от случаите, празниците изрично заявяват връзката с локалните традиции като въплащават в себе си и нови форми на празнуване. Тези съвременни тематични празници могат да бъдат разглеждани като своеобразно продължение на вече съществуващи по-стари колективни събирания, в съчетание с иновативни за общностното празнуване елементи. В този контекст, тези събития могат да бъдат разглеждани и като част от процесите на изграждане на локални идентичности, които черпят ресурсите си от това, което се създава, реконструира и аргументира като локално наследство.

Използвана литература

- Adema, P. (2016). *Festive foodscapes: iconizing food and the shaping of identity and place*. [Dissertation]. The University of Texas at Austin.
<https://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/2453/ademap68672.pdf>
- Bennett, A., Taylor, J., & Woodward, I. (2014). *The festivalization of culture*. Surrey. Ashgate Publishing limited.
https://www.researchgate.net/publication/281430093_Festivalisation_of_Culture
- Baider, L., Uziely, B., & Kaplan, A. (1994). Progressive muscle relaxation and guided imagery. *General Hospital Psychiatry*, 16(5), 340–347.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/0163834394900213?via%3Dihub>
- Getz, D. (2007). *Event studies: theory, research and policy for planned events*. Butterworth- heinemann. <https://www.amazon.com/Event-Studies-research-planned-Management/dp/1138899151>
- Falassi, A. (1987). *Festival: Definition and morphology*. University of New Mexico press.
[https://www.scirp.org/\(S\(351jmbntvnsjt1aadkposzje\)\)/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=899681](https://www.scirp.org/(S(351jmbntvnsjt1aadkposzje))/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=899681)

- Fondacia MOJE BG. (2017). *Ikonomicheskite festivali - za horata, iekonomikata i umnite gradove* [Innovative festivals - for the people, the economy and smart cities].
<https://move.bg/wp/wp-content/uploads/Proekt-inovativnite-festivali.pdf>
- Kelihan, M. (2010). *Stil na zhivot na lokalnata obshtnost: Savremenna Yaponiya* [Local community lifestyle: contemporary Japan]. Alex Print.
<https://www.book.store.bg/p44304/stil-na-zhivot-na-lokalnata-obshtnost-syvremenna-iaponia-maia-kelian.html>
- Kutin, L. (2018). The world of festivals theory and practice of aesthetic holidays. E-spisanie v oblastta na humanistikata [E-journal in the field of humanities], X-XXI, (11)
http://www.abcdar.com/magazine/XI/Kutin_1314-9067_XI.pdf
- Kuutma, K. (1998). Festival as communicative performance and celebration of ethnicity. *Folklore*, 7, 76–86. <https://www.folklore.ee/folklore/vol7/festiva.htm>
- Pratt, J. (2007). Food Values: The local and the authentic. *Critique of anthropology*, 27, 285–300. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0308275X07080357>
- Rao, V. (2016). *Poverty and public celebrations in rural India*. Word Bank.
<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.18.1366&rep=rep1&type=pdf>
- Rousseau, J. (1893). *On the social contract: Or, principles of political rights*. G.P. Putnam's (Originally work published 1762).
https://openlibrary.org/works/OL80609W/Du_contrat_social
- Saatci, G., & Onsekiz, C. (2020). The role of local festivals from the brochure layout perspectives in creating a destination image: a content analysis research. *Journal of Yasar University*, 15(57), 24-37.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/957475>
- Stoilova, E. (2020). Kulinarnite festivali: festilizacia, neolokalizym i gastrolokalizym. [Culinary festivals: festivalization, neo-localism and gastro-localism]. *Seminar*, 19(1).
<https://seminar-bg.eu/spisani-e-seminar-bg/broy19/item/585-kulinarnite-festivali.html>
- Wood, E., & Thomas, U. (2006). Measuring cultural values: The case of residents' attitudes at the saltier festival tourism. *Economics*, 12(1), 137–145.
DOI: <https://doi.org/10.5367/000000006776387187>